

Divrej Tora

<http://twitter.com/DivrejTora>

divrejtora@gmail.com

Godina 8 25. hešvana 5776.
Broj 5 7. studenog 2015.

B''H

Paraša Haje Sara

U ovom broju :

Rabbi Goldwasser	3
Izazovi	5
Lokomotiva	9
Punina dana	11
Balašon	13
Iz medija	16

Priprema i uređuje:
Vatroslav Ivanuša

petak subota
6.11.2015. 7.11.2015.

Šabat Haje Sara

Jeruzalem	16:06	17:23
Zagreb	16:18	17:17
Rijeka	16:25	17:24
Split	16:21	17:20
Dubrovnik	16:16	17:16
Vinkovci	16:08	17:07
Sarajevo	16:13	17:12
Bihać	16:20	17:20
B. Luka	16:15	17:14
Beograd	16:02	17:05
Novi Sad	16:04	17:07
Subotica	16:03	17:06
Zrenjanin	16:01	17:05
Niš	16:00	17:01
Beč	16:10	17:09
Frankfurt	16:36	17:35
Edison, NJ	16:30	17:30

(Berešit 23,1 - 25,18)

Sara umire u dobi od 127 godina i sahranjena je u pećini Mahpela u Hebronu, koju Avraham kupuje od Hetita Efrona za 400 srebrnih šekela.

Avraham šalje svog slugu Eliezera, natovarenog darovima, u Haran da pronađe ženu za Jichaka. Na seoskom studencu, Eliezer B-ga traži znak: kada djevojka dođe na studenac, on će je zatražiti vode da pije, a žena koja će ponuditi da napoji i njegove kamile, bit će ona određena za sina njegovog gospodara.

Rivka, kćer Avrahamova nećaka Betu-

ela, pojavljuje se na studencu i prolazi "test". Eliezera pozvaju u njihov dom, gdje on ponavlja priču o događajima toga dana. Rivka se vraća s Eliezerom u zemlju Kenaan, gdje susreću Jichaka koji se moli u polju. Jichak se oženi Rivkom, zavoli je, i utješi se zbog gubitka svoje majke.

Avraham se ponovo ženi, Keturom (Hagarom), i dobiva još šest sinova, ali Jichak je određen kao njegov jedini nasljednik. Avraham umire u dobi od 175 godina i njegova dva najstarija sina, Jichak i Jišmael sahranjuju ga pored Sare. ■

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Rastimo svakoga dana

Haje Sara

Blago čovjeku koji se boji B-ga, kome su veoma omiljele zapovijesti Njegove (Psalmi 112,1).

Mi o strahu razmišljamo kao o negativnoj emociji, pa ga pokušavamo eliminirati. No, zbog toga iz vida gubimo činjenicu da strah može biti i konstruktivan. Strah nas potiče da pažljivo vozimo čak i onda kada se jako žurimo, i strah čini da se dija-

betičar drži svoje dijete i svakodnevno uzima inzulin.

Religiju se često kritiziralo jer podržava strah od B-ga. Ova kritika može biti opravdana ako smo naučili da o Njemu razmišljamo kao o svemogućem Biću koje drži veliku batinu, i spreman je da zatuče grešnika zato što je učinio nešto pogrešno. Sve knjige o moralu obeshrabuju upotrebu takvog straha kao motivacije. Strah od B-ga treba shvaćati kao strah od štetnih posljedica koje su nerazdvojive od kršenja

Njegovih uputa. Psalmist kaže da zloća sama uništava zlog čovjeka (vidi Psalmi 34,22).

„Blago čovjeku koji se boji B-ga,“ u smislu da „on snažno čezne za Njegovim *micvos*“ (Psalmi 112,1). Sasvim je prirodno da čovjek želi ono što je najbolje, i shvaćanje da je poštivanje *micvos* uistinu u čovjekovom najboljem interesu treba stvoriti „strah“ koji će osobu odvratiti od kršenja Njegove volje. ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafof Hajim

Pozitivne zapovijedi

55. Pozitivna je zapovijed janjetom otkupiti prvorodeno muško magare

kao što Pismo kaže, *A prvorodeno od magarca otkupit ćeš janjetom (Š'mot 34,20)*; i on janje daje *kohenu*, pošto Pismo kaže, *Sve što otvara utrobu ... bit će tvoje (Bemidbar 18,15)*. *Kohanim* i leviti su, međutim, oslobođeni ove obaveze. Ako netko nema janjeta kojim bi ga otkupio, može ga otkupiti za njegovu novčanu protuvrijednost, dajući njegov iznos *kohenu*. Ako je prvorodeno od magareta vrijedilo deset *s'la'im*, on ga može otkupiti janjetom koje vrijedi *dinar*; no *kohanim* i leviti su oslobođeni ove obaveze

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako doba, kako za muškaraca tako i za ženu.

Negativne zapovijedi

177. Negativna je zapovijed ne kvariti [brijati] kraj brade

kao što Pismo kaže, *niti ćeš kvariti rubove svoje brade (Va-jikra*

19,27). Brada ima pet graničnih dijelova, i kazna bičevanja određena je za svakog pojedinog od njih. Tako, ako ih se obrije sve odjednom, to bi bilo kršenje pet zabrana. Čovjek, međutim, nije podložan kazni sve dok ih ne brije britvom, jer to je brijanje koje obuhvaća kvarenje, a pisano je, *niti ćeš kvariti*. Ako je čovjek obrijao svoju bradu škarama [čak i ako se njima koristio kao britvom], bit će oslobođen kazne. Konkretno, onaj koji vrši brijanje je podložan kazni; ali onaj koji je obrijan ne biva bičevan – sve dok ne pomaže onome koji [ga] brije. Ženi je dopušteno da kvari (ukloni) svoju bradu ako ima vlasi u području brade. Ako je kvarila bradu muškarca ne slijedi joj kazna, no zabranjeno joj je da to čini.

U Sefer haHinuhu je zapisano da kvarenjem [brijanjem britvom] svoje brade, uz spomenutih pet, čovjek krši još dvije zabrane, a to su: *i njihovim utvrđenim putovima nećeš ići (Va-jikra 18,3)*, i *niti će muškarac staviti na sebe žensko odijelo [§179] (D'varim 22,5)* [tj. učiniti da liči na ženu].

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako doba. ■

Rabbi David Goldwasser:

Raskinute zaruke

Čitamo u *paraši* od ovog tjedna da je Avraham naveo Eliezera da se zakune da neće uzeti Jichoku za ženu jednu od kćeri Kanaanskih. Umjesto toga, kako bi izvršio tu zadaću, Eliezer je bio poslan čak do Harana. (*Berešis* 24,3)

Naši učenjaci pitaju: Po čemu su se izdvajale kćeri kanaanske od kćeri haranskih da su ove imale prednost kod Avrahama Avinu? I jedni i drugi, i Kanaanci i Avrahamova obitelj u Haranu klanjali su se idolima. Tora, zapravo, napominje (*Berešis* 24,31) da kada je Lavan prilikom susreta s Eliezerom rekao mu, "Ispraznio sam kuću," a Raši upućuje da je on uklonio sav *avoda zara*.

Meforšim tumači da su Kanaanci bili izopačen narod, s lošim *midos*. Karakterne osobine su odlike koje su duboko usađene u srži čovjeka i prenose se kao svojstva s generacije na generaciju. Ako netko poželi oplemeniti i poboljšati svoje *midos*, on će morati imati vrlo čvrste nazore i biti u stanju upravljati svojim porivima. To može biti težak proces. Narod Harana, s druge strane, bio je manjkav što se tiče *haškafa* budući su vjerovali u *avoda zara*, no to se moglo riješiti tako da im se pomogne da dostignu razinu shvaćanja i razumijevanja kako Tora gleda na stvari.

Yalkut Maamarim ovo dalje razlaže.

Učimo da kada je Eliezer stajao

kod izvora vode u Haranu da vidi tko će zahvatiti vode za njega i njegove kamile, primijetio je da se vode podižu ka Rivki. Pomislili bismo da pored tog očitog čuda nije bilo nikakve sumnje da je ona odgovarajući partner za Jichoka, čak i bez njene daljnje ljubaznosti, kada mu je dala vode za piće kamilama.

Zapravo, kaže Yalkut Maamarim, ne biste bili u pravu. Veliki *cadik* R. Shlomo od Ževila napisao je kako i pored Bilaamovih prezrivihi *midos* – kako stoji u *Pirke Avos* (5,22), "...pokvarenog oka, nabusitog duha, i pohlepne duše" – on je bio u stanju doseći toliko uzvišenu razinu razgovora s Vječnim.

Prema tome, možda je netko posti-

gao duhovnu razinu koju odlikuje vršenje čuda ili razgovaranje s Vječnim, no to nije dokaz nivoa njegovih *midos*. Eliezer, vjerni Avrahamov sluga, tražio je nekoga tko ima *midos* Avrahama Avinu, i kada je Rivka pokazala te kvalitete on je znao da bi ona bila prava supruga za Jichoka.

R. Chaskel Levenstein spominje da odličnost u Tori mogu uništiti vlastite loše *midos* te osobe, jer negativne karakterne osobine pokatkad mogu biti moćnije od Tore. Sve se svodi na *midos* čovjeka. Kao što vatra ne pravi razlike i spaljuje sve na svom putu, tako i iskvarene *midos* mogu spaliti i uništiti *nefeš*.

nastavak na stranici 4

(nastavak s 3. stranice) **Rabbi David Goldwasser: Raskinute zaruke**

Brisker Rav piše da se, zapravo, Jichok utješio za majkom tek kada je Rivka ušla u njegov dom. Tada su se ponovo vratili posebni znaci koji su bili prisutni za života Sare Imenu, a zbog njenih dobrih *midos*: *anan* (oblak), *svijeća* koja je gorjela čitav tjedan, i *braha* u tijestu za kruh.

Neki je mladiće jednom došao k R. Moshe Aharon Sternu, *mašgijahu* od Kamenitza. Požalio mu se da njegova žena ima izvanredne *midos tovos* što susjedi iskorištavaju. Prekinuli bi je u poslu kojim se bavila i poslali joj svoju djecu, i to je negativno utjecalo na *šalom* u njegovom domu.

R. Stern mu je rekao, "Chofetz Chaim je rekao da onaj koji ima dobru narav pati zbog drugih. Onaj koji ima lošu narav čini da drugi pate. Kada dođeš u *olam haba*, da li bi više volio da kažu, 'Ovdje je onaj koji je patio zbog drugih,' ili 'Ovdje je onaj zbog kojega su svi patili?'"

Sljedeće je zabilježeno o Rebe R. Hershel u *sefer Hu Hayah Omer*. Re-

be R. Hershel bio je zaručen za kćer vrlo imućnog čovjeka. Za *šabos aufruf*, R. Hershel je bio ljubazno smješten u dom odmah do doma njegove buduće svojte. Njegov je prozor gledao na njihovu kuću, i mogao je vidjeti kako je čitav njihov dom uskomešan aktivnostima u iščekivanju tog posebnog šabata.

Kada je *hoson* bacio pogled kroz prozor primijetio je da je tijesto za rezance stavljeno na dasku prozora kako bi se osušilo da ga se može narezati u trake. I upravo tada ugledao je kokoš kako kljuca po tijestu. Kada je to vidjela *kala*, istrčala je van, dograbila kokoš i tresnula je o zid.

Kada je R. Hershel to vidio, znao je da ne može oženiti tako okrutnu osobu. Ipak, nije je želio javno poniziti time da iznenada javno prekinu zaruke.

Pomislio je kako bi bilo bolje kad bi ga odbila obitelj *kale* nego da on odbije nju. Otišao je do *šula* gdje su

ljudi sjedili i učili. Počeo se ponašati sumnjivo, pritajen u blizini *cedaka puške*. Ljudima koji su sjedili u *šulu* učinilo se da su ga vidjeli kako uzima novac iz *puške*. Smjesta su povikali, "Uхватite ga! Uхватite ga! On je *ganav*, lopov!"

Vijest o ludoriji *hosona* proširila se gradom poput vatre. Svi su čuli o *hosonu* koji je došao na ovaj šabat i kojeg su uhvatili kako krade iz *cedaka puške* u *šulu*. Ljudi su brzo otišli do oca *kale* da ga obavijeste o ovom nedoličnom gospodinu. *Šiduh* je, posve razumljivo, bio raskinut, što je i bio glavni cilj R. Hershela.

Kasnije je njegov otac upitao R. Hershela: "Ja znam da ti apsolutno nikada ne bi uzeo nešto što ti ne pripada. Zašto su te ljudi optužili za tako strašnu stvar?"

R. Hershel mu je ispričao o lošim *midos kale* kojima je sam bio svjedokom. Objasnio je da je nakon toga nije mogao oženiti, ali nije je želio javno osramotiti. ■

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Izazovi su nam prijatelji

Paraša započinje Sarinom smrću i Abrahamovom potragom za mjestom na koje bi ju sahranio. Na kraju, on kupuje neobično malo mjesto zvano Hebron (za ogromnu cijenu). Tada nije shvaćao koliko će ono problema izazvati u budućnosti. (Postoje 3 mjesta u zemlji Izrael koja su kupili Židovi. To su: Brdo Hrama, Hebron i Šehem/Nablus. Zanimljivo je primijetiti da se upravo na tim mjestima do današnjeg dana vode najžešći sukobi.)

Nakon što je sahranio Saru, odlučio je da je došlo vrijeme da pronađe ženu za svog sina Izaka. On šalje Eliezera, svog vjernog slugu, kako bi pronašao onu pravu. Eliezer pronalazi Rebeku i ona se udaje za Izaka. Abraham se također ponovo ženi, ovaj puta ženom zvanom Ketura. S njom ima 6 sinova koje šalje na daleki istok, a zajedno s njima šalje i tajne misticizma.

Abraham umire u dobi od 175 godina. (On je jedini od naša 3 praoca čije godine se ne podudaraju sa maksimalnim brojem bodova koji se mogu postići u nekom sportu. Jakov je umro sa 147 – to je maksimalan broj bodova u snookeru, a Izak je umro sa 180 – to je maksimalan broj bodova u pikadu.) Izak i Jišmael sahranili su Abrahama pored Sare. Jišmael je umro u dobi od 137 godina, a *paraša* završava nabranjanjem njegovih 12 sinova.

Tijekom posljednjih tjedana vidjeli smo Abrahama koji je bio testiran kroz 10 različitih testova – putovanja u nepoznatu i stranu zemlju, kupnja mjesta za pogreb za pretjeranu

cijenu i to u zemlji koju mu je B-g dao, rat protiv 4 vojske, zahtjev da žrtvuje svog sina... to su izazovi koji bi svakome zadali teškoće.

Ali mi smo svi u istom brodu – život nas izaziva na ovaj ili onaj način.

Zanimljiv je naš dvojak odnos prema izazovima. S jedne strane, mi ih prihvaćamo pa čak i tražimo – unajmit ćemo osobne trenere kako bi nas vodili do ruba smrti, mučit ćemo se s križaljka i sudoku zagonetkama, trčat ćemo maratone... Ako nema izazova, mi ga tražimo i stvaramo. A s druge strane, često, kada se stvarni izazovi pojave na našem putu, mi postajemo frustrirani i žalimo se kako je život zaista težak. Kada čovjek izgubi posao, novac, zdravlje ili voljenu osobu – to ne izgleda kao izazov kojeg ćemo s radošću dočekati, već više kao te-

škoća zbog koje postajemo uzrujani. Neobična je to stvar. Neke izazove prihvaćamo i tražimo; druge, pak, izbjegavamo i od njih bježimo kao od pošasti.

Smatram da je stvar u tome na koji način je 'programirano' naše razmišljanje. Mi ljudi volimo i trebamo izazove. Ali ih iz nekog razloga želimo kontrolirati i ograničiti njihov opseg. Izazove koji su van naše kontrole smatramo neželjenima. No, zaista nema razloga za takvo razmišljanje. Ako je malen izazov uzbudljiv i motivirajući, tada bi veliki izazov mogao biti samo još bolji! Ako malen izazov obogaćuje naš život u maloj mjeri, tada bi veliki izazov trebao učiniti to isto, ali u puno većoj mjeri.

Neobična je to stvar. Neke izazove prihvaćamo i tražimo ih; druge, pak, izbjegavamo i od njih bježimo kao od pošasti.

Jednu stvar zasigurno znam. Ako unaprijed gledamo na izazov kao da ga ne želimo, tada će on, kada se pojavi na našem putu, biti upravo takav. Ako pak, pružimo izazovima priliku prije nego li donesemo ocjenu o njima, mogli bismo shvatiti da su nam oni mnogo više prijatelji, nego neprijatelji. A siguran sam da ćemo se, ukoliko na njih gledamo kao na prijatelje, s njima i efektivnije nositi.

Prevela Anja Grabar ■

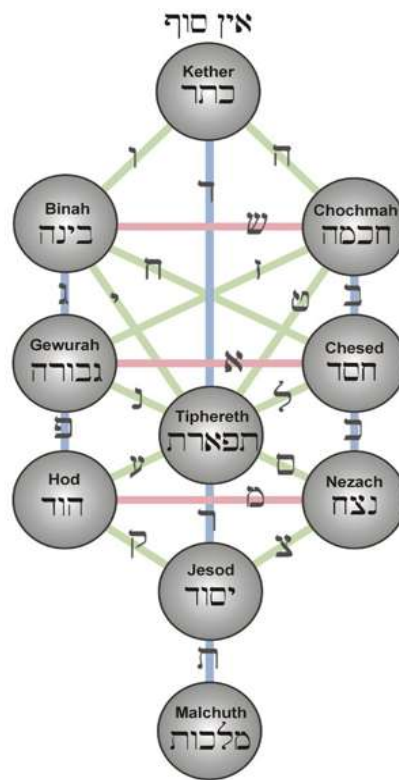
Rabbi Shaul Youdkovitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: HAJE SARA

Iako *paraša* Haje Sara govori o Sarinjoj smrti, ona je nazvana "Haje Sara" (Sarin život). Život, a ne smrt. To je u osnovi tajna koju ova *paraša* podučava - kako čovjek treba živjeti i preobratiti sile smrti u život. Ova *paraša* bilježi Abrahamovu kupnju *Ma'arat HaMahpela*, špilje u kojoj sahranjuje svoju suprugu, Saru.

Abraham i Sara bili su jedinstveni po tome što su išli kontra svijeta, kontra *zeitgeista*, duha vremena, do te mjere da su zbog svojih ideja i snova morali pobjeći iz Ura Kaldejskog u Haran. Abraham i Sara sanjali su da će jednog dana svaka osoba, zato što je stvorena na sliku B-žju, imati pravo na ljudsko dostojanstvo. Revolucionarna ideja za to vrijeme, kao i u godinama koje su slijedile, da bismo tek danas, 4000 godina kasnije, mi mogli gledati ostvarenje ove vizije. Iz toga učimo da je jedna od najznačajnijih stvari u bivanju čovjekom naša sposobnost da se projiciramo u budućnost. Samo tada možemo ići naprijed, razvijati i ostvariti našu svrhu kao stvorenih na Njegovu sliku. Povijesne knjige pune su priča o ljudima koji su se usudili sanjati ono što se činilo nemogućim u to vrijeme, i njima odajemo priznanje za napredak čovječanstva.

Većina nas izbjegava sanjati zbog straha od neuspjeha, ali ono čega bismo se trebali bojati je živjeti život

bez snova. Život snova i vizija je život smisla, čak i kada se snovi ne ostvare kao što smo prvobitno planirali. Kad se san izjalovi to je prilika da otpočnemo s novim snom, kao što je pisano: "Pravednik pada sedam puta i diže se" (*Izreke 24*).

Zohar nas uči da kada su Adam i Eva jeli od plodova Drveta znanja, oni su po prvi put osjetili okus smrti, okus poniranja do mjesta tame, mjesta neuspjeha. Smrt je silazak na nižu razinu. Svaki put kad budemo povrijeđeni, ne postignemo uspjeh, ili padnemo u očaj, mi malčice umremo. Ta smrt je tama (slova korijena hebrejske ri-

ječi za tamu, *hošeh* su š.ñ.h, zaboraviti) koja ponire u naš DNK, i uzrokuje da on zaboravi kako obnoviti stanice u tijelu kada se starost pojavi. Starenje ne mora biti erozija ili trošenje tijela, budući se stanice neprestano iznova stvaraju. U ovoj *paraši* stoji da je Abraham umro "star i sit", što znači da je živio punim životom. Tajna punog života korijen ima u davanju drugima; to je život nade, snova i vjere, koji će nas poštediti razočarenja i neuspjeha, i u svakom nam trenutku darovati osjećaj vječnog života.

Razumijevanje ovu tajne omogućuje nam da pronademo pravu ljubav. Ova nam *paraša* priča čudesnu priču o tome kako Eliezer, Abrahamov sluga, susreće Rebeku na izvoru u Haranu. Ona velikodušno donosi njemu i njegovim devama vodu da piju, a on na taj način dobiva odgovor na svoju molitvu, znak da je moguće ona žena namijenjena Jichaku. Njihov "spoj" je puni uspjeh, kao što je zapisano kad je Rebeka postala Jichakovom ženom, "I on je zavoli" (*Postanak 24,67*). ■

Rav Kook:

Tora praotaca

Univerzalna poruka

B-g je Abrahamu i Sari promijenio imena: Abram u Abraham, a Saraj u Sara. U čemu je značenje ove promjene imena? Talmud u *Berachot 13a* objašnjava da obje promjene imaju zajedničku temu.

Ime Abram znači "otac Arama." U početku Abraham je bio samo vođa naroda Arama, no na kraju je postao duhovni vođa cijelom svijetu. Dakle, on je postao Avraham - "*Av hamon gojim*," otac mnogih naroda.

Ime Saraj znači "moja princeza". U početku ona je bila samo princeza svog vlastitog naroda. No, na kraju je Sara postala - 'princeza' - princeza cijeloga svijeta.

Drugim riječima, učenja Abrahama i Sare preobrazila su se iz lokalne poruke u univerzalnu. Ipak Talmud nam kaže da je postojala temeljna razlika u tim promjenama imena. Onaj tko pozove Abrahama njegovim starim imenom prekršio je pozitivnu zapovijed. Međutim, takve zabrane nema za korištenje Sari-nog starog imena. Zašto?

Abrahamova misao, Sarina Tora

Rav Kook je razlikovao drugačije pristupe ova dva duhovna velikana. Abrahamovo se učenje slaže s filozofskom baštinom judaizma. On je do vjere u Stvoritelja došao kroz svoju moć logike i zaključivanja, te se koristio argumentima i dokazima za uvjeravanje ljudi svoga vremena. Kao što je Majmonides (Zakoni o idolopoklonstvu 1,9.13) napisao:

"Ljudi bi se okupili oko njega te ga ispitivali o njegovim riječima, a on bi svakome objašnjavao u skladu s njegovim sposobnostima, dok ga ne bi vratio na put istine. "

Ljudi bi se okupili oko Avrahama te bi ga ispitivali o riječima koje je rekao, a on bi svakome objašnjavao u skladu s njegovim mogućnostima, sve dok ga ne bi vratio na put istine.

S druge strane Sarina je Tora u većoj mjeri bila usklađena s dobrim djelima, prikladnim običajima i praktičnim dobrim djelima (*micvot*). Stoga Midraš (*Bereišit Haraba 60,15*) naglašava fizičke znakove njene službe B-gu - oblak koji lebdi na ulazu u šator, blagoslov u tijestu, i svjetiljka koja gori od jednog šabatnog predvečerja do sljedećeg.

Filozofski je sadržaj židovstva po svojoj prirodi univerzalan. Abrahamovi ideali - monoteizam, *hesed*, pomaganje drugima - relevantni su za sve narode. Važno je da Abraham bude priznat kao svjetska ličnost kako bi se naglasila univerzalna priroda njegova učenja. Mora ga se zvati Abrahamom, "ocem mnogih naroda."

S druge strane praktične *micvot* (dobra djela), služe za jačanje i konsolidaciju nacionalnog karaktera židovskog naroda. Od Sare smo naslijedili svetost čina. Ta djela pomažu razviti jedinstvenu svetost židovskog naroda, koja je potrebna za

moralno napredovanje svih naroda. Na ovaj je način Sarina Tora praktičnih djela obuhvaćala i nacionalne i univerzalne sfere. Dok je Sara 'princeza' svijeta, ona još uvijek ostaje 'moja princeza', princeza njezinog naroda.

Uzvišeni *cadikim* - pravednici - moraju prepoznati ovu tajnu. Njihov je zadatak da kombiniraju ove dvije Tore, onu od *Avot* - praotaca s onom njihovih potomaka. Tada će oni otkriti Toru okrunjenu slavom i snagom, ljepotom i sjajem.

Čak su i Mudraci bili zbunjeni time što Tora do tako sitinih detalja opisuje priču o Abrahamovom sluzi i njegovo traženje žene za Jichaka. Zašto je toliko stihova posvećeno susretu sluge s Rebekom na zdencu, kao i njegovom kasnijem izvještaju o ovom događaju Rebekinoj obitelji? Tora je tako škrta na riječima - važne zakone se često izvodi iz jednog jedinog slova. Odakle sada tolika rječitost?

nastavak na stranici 8

(nastavak s 7. strane) **Rav Kook: Tora praotaca**

Zbog ove anomalije u tekstu, mudraci su iznijeli smionu tvrdnju: "Razgovor patrijarhovog sluga ima viši položaj od Tore njegovih potomaka" (*Breišit Raba 60*). Što to znači? Je li njihov svakodnevni razgovor uistinu važniji od Tore i njezinih zakona?

Uzvišena Tora praotaca

U stvari, "razgovori" *Avot*, praotaca su također bili oblik Tore. Ova je Tora bila uzvišenija od kasnije Tore njihovih potomaka, jer odražava izvanrednu svetost i plemenitost tih duhovnih velikana. Ako je tako, zašto je Mudraci nazivaju tek 'razgovorom'?

Razgovor je prirodan, neusiljen govor. Tora *Avot* - praotaca bila je poput razgovora koji prirodno teče iz unutarnjeg svetišta njihovih ciljeva i težnji. Sveti ideali do te su mjere prožimali svakodnevne živote Abrahama, Jichaka i Jakova, da su se ti ideali pokazivali čak i u svakodnevnom govoru njihovih slugu.

S druge strane Tori njihovih pot-

**Tora *Avot* - Tora praotaca
bila je poput razgovora
koji prirodno teče iz
unutarnjeg svetišta njihovih
ciljeva i težnji.**

**Sveti ideali do te su mjere
prožimali živote Abrahama,
Jichaka i Jakova, da su se
vidjeli čak i u svakodnevnom
govoru njihovih slugu.**

maka nedostajalo je prirodne spontanosti. To je promišljena religija koja se temelji na voljnoj svetosti, pregledu detaljnih pravila i propisa sračunatih da upravljaju svim vidovima života. To osobito vrijedi za razvoj zakona Tore tijekom dugih godina izgnanstva, dok je Tora bila ograničena na reguliranje vjerskog života pojedinca.

Tora izbavljenja

Zajedno s povratkom nas kao nacije u *Erec Jisrael*, mi se isto tako

vraćamo i Tori *Erec Jisraela*. Generacija preporoda naše nacije nema strpljenja za nejakav svjetla judaizma kakva postoje u egzilu. Ljudi traže uzvišene ideale i velika djela. Oni žele izgraditi uzorno društvo, ispraviti nepravdu, i vratiti židovski narod u autonoman i neovisan položaj. Postoji unutarnji B-žanski duh koji pokreće njihovu drskost, dok odbacuju slabašna svjetla judaizma u izgnanstvu, svjetla drhtavog sjaja, poput svijeća na blistavom podnevnom suncu.

Što će zadovoljiti duhovne potrebe generacije preporoda? Oni će dobiti novi život iz svobuhvatne Tore praotaca. Dnevna molitva Amida čini tu vezu između *Avot* i

**Dnevna molitva Amida je ta
sponu između *Avot* i doba iz-
bavljenja:**

**"[B-g] se sjeća dobrih djela
praotaca i u ljubavi dovodi Ot-
kupitelja njihovim potomcima."**

doba izbavljenja:

"[B-g] se sjeća dobrih djela praotaca i u ljubavi dovodi Otkupitelja njihovim potomcima."

Dobra djela praotaca i njihova živa i prirodna Tora izbavit će njihove potomke u posljednjoj generaciji. Zasjati će mesijansko svjetlo, a iz mraka hereze i poricanja proisteći će nadzemljaska svjetlost uzvišene Tore *Avot* - praotaca, izvorne i veličanstvene Tore koja će izbaviti tu generaciju. ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Berel Wein: Lokomotiva

Sara

Ovotjedna nam *paraša* piše o smrti naših oca i majke, Avrahama i Sare. Tora ove žalosne događaje iznosi bez ikakvih nepotrebnih izljeva osjećaja, pa čak i bez velike tuge. Prema gledištu Tore, smrt je neminovnost i smrt ne znači kraj životnog utjecaja – zapravo, ona nije kraj samog života. Čitava priča o čudesnom rođenju Jichaka, te njegovom spašavanju sa žrtvenika *akede* želi nam naglasiti kontinuitet života i naraštaja unutar obitelji i Židovskog naroda općenito.

Ako je Jichak živ i pronašao je svoju predivnu sudružicu Rivku, onda su također i Avraham i Sara još uvijek ovdje s nama. Živuci naraštaj uvijek daje život proteklim generacijama, ne samo kroz fotografije i sjećanja, već i kroz svoja djela i ono što postiže. Tora ističe *zehut avot* – zasluge prethodnih generacija koje stoje na dobro generacijama poslije njih. No postoji također i pojam *bra mezake abuhu* – o kasnijim naraštajima koji opravdavaju i potvrđuju ono što su ostvarile prethodne generacije.

Onaj naraštaj koji sebe doživljava izolirano, bez istinske povezanosti s prošlošću i bez ikakvog osjećaja dužnosti i odgovornosti za buduće generacije, naraštaj je koji uistinu doživljava smrt kao nešto trajno. Kako bi izbjegla ovo pogrešno i opasno poimanje života, Tora opisuje smrt naše majke Sare riječima *hajei Sara* – život Sare – jer ona nastavlja živjeti kroz čitavo židovsko vječno postojanje.

Naša je majka Sara imala vrlo bučan život, prepun frustracija, loših događaja i neprestane napetosti. Hagar i Jišmael, Faraon i Avimeleh, svi su oni dio njezinih nevolja. Čak i čudesni dar dobivanja Jichaka samo još pridodaje napetostima u njenom domu. I ona nije u stanju preživjeti kada Jichak zamalo umre u *akeda*. Zapravo, ako pogledamo živote svih naših praotaca i pramajki možemo zaključiti da je ocjena koju je Jaakov iznio o svom životu – “malobrojni su i teški bili dani mog života” – doista bila ispravna slika.

Onaj naraštaj koji sebe doživljava izolirano, bez istinske povezanosti s prošlošću i bez ikakvog osjećaja dužnosti i odgovornosti za buduće generacije, naraštaj je za kojega je smrt uistinu nešto trajno.

Međutim, to bi bilo vrlo kratkovidno gledanje na živote utemeljitelja našeg naroda. Upravo su te nevolje i tjeskobe njihovih života oblikovale ih u tako velike, gotovo nadljudske figure. Židovski život jest i oduvijek je bio borba, mjesto napetosti, izazova i opasnosti, ali i ogromne nade i vjere. Način na koji odgovaramo na to stanje predstavlja ispit koji je stavljen pred svaki Židovski naraštaj.

Sara živi i nakon svoje smrti zbog svog duha i odlučnosti za života. Tora je stoga potpuno u pravu kada je i u smrti prikazuje živom. Duboko u nama ovo je utjeha za svakoga od nas koji je izgubio svoje najmili-

je. Oni i nadalje žive u našim životima i djelima. Nema veće utjeha što se tiče života i njegovog neminovnog fizičkog kraja od razumijevanja ove važne lekcije.

Eliezer

Je li Eliezer imao pravo postaviti unaprijed određeni znak ponašanja kako bi odredio koja bi žena bila prikladan par za Jichaka? To pitanje je jedna dugotrajna debata među komentatorima i učenjacima sve do današnjeg dana. Majmonides ga kritizira zato što je tako postupio, dok Rabi Avraham ben David (Raavad) oštro kritizira Majmonidesa zbog toga što kritizira Eliezera.

Talmud u Tosefti do osmog poglavlja traktata Šabat raspravlja o svim mogućim vrstama praznovjerna, znakova, pokazatelja da je sreća nekome naklona ili da prijete opasnosti, itd. koje su zabranjene Židovima. Tosefta jasno pokazuje da je dozvoljeno sve ono što se empirijski dokazalo da ima praktičnu vrijednost, dok su privjesci za sreću i drugi empirijski nedokazani znaci i

nastavak na stranici 10

(nastavak s 9. strane) **Rabbi Berel Wein: Lokomotiva**

znamenja zabranjeni, kao srodni paganskim vjerovanjima i praksama.

Zbog raznoraznih povijesnih i društvenih pritisaka tijekom stoljeća, mnoga su takva znamenja i znaci prodrli u Židovsku kulturu i s vremenom stekli status prihvaćenog običaja. I mi smo svi svjesni moći i opstojnosti koje ti običaji imaju na čovjeka.

To me uvijek podsjeti na žalosni komentar Rabi Yaakova Emdena koji je znamenito rekao da je "žalosno da je 'ne ukradi' zapovijed, a ne običaj, jer da je to običaj više bi se ljudi trudilo pridržavati je se." Dio problema današnjeg društva proizlazi iz davanja prednosti znamenju i znacima i upitnim običajima pred vrednotama i propisima samog judaizma kako su ih propisali Tora i rabinski spisi. Aveti očito uvijek pobjeđuju.

Meni je zanimljiva činjenica da Eliezer u potpunosti nestaje iz naracije Tore nakon što je misija dovođenja Rivke Jichaku završena. Ako

Tosefta jasno pokazuje da je dozvoljeno sve ono što se empirijski dokazalo da ima praktičnu vrijednost, dok su amajlije i drugi empirijski nedokazani znaci i znamenja zabranjeni, kao srodni paganskim vjerovanjima i praksama.

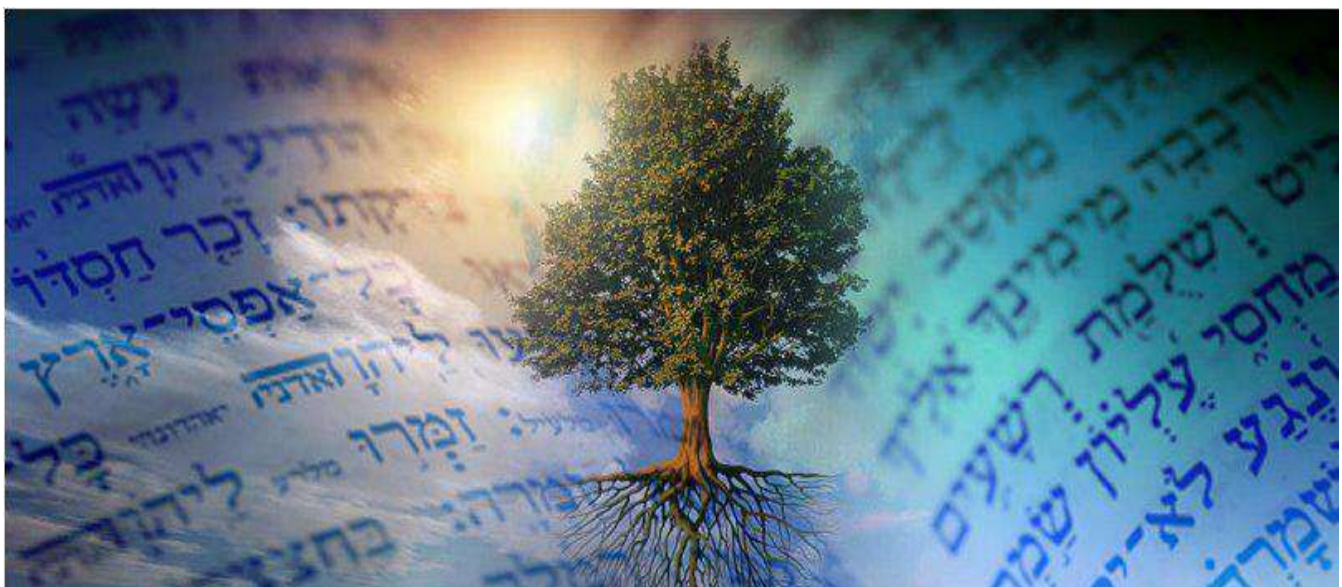
prihvatimo mišljenje Majmonidesa da je način na koji se Eliezer koristio znacima i znamenjima bio pogrešan i neopravdan, možda bi to objasnilo njegov nestanak iz daljnjeg teksta Tore. Međutim, oni koji hvale njegovo ponašanje i vide ga kao vrlo pravednog čovjeka, moraju se uhvatiti u koštac s pitanjem njegovog nestanka iz naracije Tore nakon što je izvršio misiju koju mu je Avraham dao.

U ime Rabi Yisraela Meira Kagana (Hafec Haima) pripovijeda se ova usporedba: Čovjek koji nikada nije vidio željezničku kompoziciju stajao je ispred pruge i gledao vlak koji je

prozujao pred njegovim očima. Primijetio je da se svi vagoni vlaka kreću istom brzinom kao i lokomotiva. No, on nije shvatio da vagoni nemaju svoj vlastiti pogon, već samo onaj kojeg im daje lokomotiva. Kada lokomotiva više ne može vući, svi će se vagoni zaustaviti.

Naš otac Avraham bio je lokomotiva koja je vukla Eliezera i mnoge druge s njim u njihovom traganju za B-gom. Kada on ode s ovoga svijeta, kao što je zabilježeno u ovoj *paraši*, tada Eliezer ostane zamrznut i nesposoban duhovno rasti. I stoga Tora nema ništa više što bi nam rekla o njemu. Židovi trebaju biti lokomotive, a ne tek vagoni koje se vuče za sobom.

Šabat šalom. ■

Rabbi Vissocher Frand:

Moguće Je živjeti mnogo godina, a ne doseći puninu svojih dana

Medraš u ovoj parši vezan je uz sljedeću priču: Rabi Akiva jednom je podučavao svoje studente, te primijetio kako su svi klonuli od umora. Želio ih je razbuditi (učnjem koje naizgled nije imalo veze s njegovim predavanjem) pa je postavio pitanje: Kako to (kojom zaslugom) je Ester mogla vladati nad 127 provincija (Ester 9,30)? To je bilo stoga što je ona bila izravan potomak naše pramajke Sare koja je doživjela 127 godina. Zato je njena praunuka mogla vladati nad 127 provincija!

Hiduše HaRim objašnjava tu vezu. Sarina postignuća u svakoj godini njenog života bila su toliko velika da je za svaku godinu njenog života Ester dobila vlast nad jednom provincijom. Ako tu analogiju primijesimo i dalje, možemo reći da, ako je za svaku godinu Sarinog života Ester dobila po jednu provinciju u svom carstvu, logično slijedi (budući da se svaka provincija sastojala od više gradova) da je za svaki tjedan Sarinog života Ester dobila po jedan grad. Možemo također reći i da je svaki dan Sarinog života donio po jedno selo njenoj praunuci, a ono što je učinila svaki sat, njenoj je praunuci donijelo po jedno naselje.

Ovaj nas Medraš uči što čovjek može postići svakim danom svog života.

Drugi Medraš uči nas sličnu stvar. Medraš (na stih „I Abraham je ostario, došao u puninu dana“ (Berešit 24,1) uči nas da neki ljudi mogu doseći "starost", a neki "mnoge dane". Ima ljudi koji su stari, ali ne dosežu puninu dana, a ima i onih koji nisu stari, ali su dosegli puninu dana. U Abrahamovom slučaju, on je bio i

star (*zaken*) i dosegao je puninu dana (*bah? b'jamim*).

Ostrosfer Rebe komentira da čovjek može živjeti 80 godina, ali pitanje je koliko je dana, od tih 80 godina, potrošio uzalud? Čovjek koji uzalud potroši većinu svojih dana može biti star, ali on nije onaj koji je dosegao puninu dana. Čovjek može biti veoma star, ali ako zbrojimo samo dane koje je proživio produktivno, njegov život može biti zapravo veoma kratak!

Ono čemu trebamo težiti jest da nastojimo učiti iz 'menschlicheita' naših gedolim, te njihovih 'midos', njihovih moralnih vrлина.

Uvijek to govorim svojim studentima u ješivi. Momci koji dolaze učiti u ješivu tu će provesti određen broj godina. Oni dolaze sa navršених 14, 15 godina i misle da će tu ostati zauvijek. Tipična 'karijera ješive' – čak i za one koji će kasnije učiti u *kolelu*, ne traje zauvijek. Pet, deset, dvanaest godina? Nije zauvijek. To je period koji ima svoj kraj. Ja ih potičem da postignu najviše što mogu sa svojim vremenom. Ako će netko provesti deset godina u ješivi, možda ne može svaki njegov dan biti produktivan, ali bar 80% dana trebali bi biti dani u kojima ćemo postići nešto što će nas voditi prema ciljevima koje smo si zadali za taj određeni vremenski period.

To se odnosi na sve nas. Životni vijek čovjeka je oko 70 godina (*Tehilim 90,10*), no koliko dana mi ZAI-

STA živimo? To je značenje *medraša*. Ljudi mogu biti stari, a bez da su mnogo toga postigli u svojim danima.

U Europi je postojao običaj da ljudi mogu 'donirati' godine svog života uglednoj osobi koja je bila bolesna u svrhu njenog oporavka. Zajednice su apelirale na ljude, da ne doniraju novac, već da 'doniraju godine svog života' za život osobe koja je sada bila na rubu smrti.

Jedan mladić iz ješive u Radinu bio je veoma bolestan. Ješiva je pozvala druge studente da tom nasmrtnom mladiću doniraju godine svog života. Razni studenti donirali su razne iznose godina. Kada su upitali Hofec Haima koliko je on godina spreman donirati za taj slučaj, on je promislio i odgovorio da bi on 'donirao jednu minutu'.

Hofec Haim znao je što može učiniti jedna minuta. On je znao što bi mogao ostvariti sa minutom svog života. Osjećao je da ne može dati godinu svog života zbog principa raspodjele dobročinstava: "Neka siromah u tvom gradu ima prednost" (*anijaj irha kodmin*).

Hofec Haim nije nosio cipele sa vezicama. On je izračunao da bi mu svakog dana vezanje vezica oduzelo otprilike jednu minutu vremena. Godišnje, to bi bilo 360 minuta – 6 sati! U toku života to bi bilo oko 420 sati. Misao da bi 420 sati svog života on mogao potrošiti vežući vezice na cipelama, dovela ga je do odluke da nosi cipele bez vezica. Nije htio potrošiti 420 sati svog života na 'neproduktivnu' aktivnost. Cijenio je ono što se može učiniti sa malom količinom vremena.

nastavak na stranici 12

(nastavak sa 11. stranice) **Rabbi Vissocher Frand: Živjeti mnogo godina, a ne doseći puninu dana**

Iz tog razloga – a uz sva druga njegova postignuća – bio je toliko plodan pisac. Mišna Berura (napisana prije stotinjak godina) nebrojeno mnogo puta se svakog dana citira u *Klal Jisraelu*. Tome dodajte još i Sefer Šmiras HaLašon i sve druge *seforim* koje je Hofec Haim napisao. On je bio *roš ješiva*, imao je djecu, govorio je u zajednicama. Kada je to sve činio? Odgovor je da kada netko izračuna koliko minuta bi uzalud potrošio vežući cipele, taj pronalazi vremena da postigne mnogo više od prosječne osobe.

Ono što se pamti nije učiteljeva Tora, već njegova djela

Priča o Eliezeru koji pronalazi *šiduha* (bračnog partnera) za Izaka jedna je od najopširnijih u cijeloj Tori. Raši citira rabinsko učenje: Unatoč činjenici da je Tora uobičajeno vrlo 'škrta' u svom jeziku i da nove zakone često izvodimo samo iz dodavanja jednog slova *vav* u *pasuk*, ovdje Tora detaljno opisuje Eliezerovu misiju jer "razgovor slugu patrijarha draži je čak i od Tore njegovih potomaka" Drugim riječima, više možemo naučiti o gestama i osobnostima utemeljitelja naše vjere – „*Avos*“ – promatrajući djela i razgovore njihovih slugu, nego što to možemo proučavajući Toru njihovih potomaka.

Rav Aharon Kotler *zt"l* jednom je komentirao to učenje *hazala*: "Toru možemo izlagati, ali crte osobnosti moramo naučiti." (*Tora ken mir daršenon, ober midos tovos daf men oys lernen.*) Mnogo je teže usaditi neko me ispravno ponašanje (*midos tovos*), nego što je naučiti nekoga dio Talmuda.

Razlog zbog kojeg Tora toliko opširno opisuje ovaj događaj jest taj

što je Eliezer bio odraz Avrahama Avinu. Kada želimo znati kako izgleda ispravno ponašanje i integritet – to mora biti naša paradigma. U tome je poanta čitave knjige *Berešit*. Ona se naziva i Sefer HaJašar jer nas uči ispravnosti (*jašrus*).

Mnogo velikih ljudi Izraela (*gedolej Jisrael*) su toliki geniji da nikad nećemo dostići njihovu razinu učenja Tore. Nemamo ni talent ni us trajnost kojom bismo dostigli razinu njihovog intelektualnog postignuća i znanja Tore. Ali ono čemu možemo težiti jest da pokušamo učiti iz njihovih '*menshlichkeit*' i njihovih '*midos*' (njihovih etičkih osobina).

Usudio bih se reći da se većina ljudi koji su učili u ješivama i bili izloženi utjecaju velikih znalaca Tore, ne sjeća toliko 'Tore' svojih učitelja, ali se svakako sjeća kako su se njihovi učitelji ponašali. To je ono što se pamti. Ne pamti se Tora, već 'kako se moj Rebe ponašao'.

Netko mi je nedavno rekao da je Rav Pam, *zt"l*, jednom hodao ulicom kad mu je prišao vidljivo nereligiozan čovjek. Čovjek ga je prepoznao, no Rav Pam njega nije poznavao. On je rekao Rav Pamu, 'Vi ste bili moj Rebe u petom razredu.'

Taj čovjek danas nije religiozan. Rekao je Rav Pamu "Znate li čega se sjećam? Kada sam bio u petom razredu, pisali smo test i uhvatili ste me kako varam." Svatko tko je po-

znavao Rav Pama zna da su za nje ga varanje i laž bili anatema. Student je nastavio, "Znate li što ste mi rekli? Rekli ste mi 'Ako trebaš pomoć, ja ću ti pomoći.'"

Ovaj se čovjek vjerojatno ne sjeća ni jedne lekcije Rav Pama, ali to je ono što je zapamtio. Zapamtio je da mu je Rav Pam rekao "Ja ću ti pomoći."

Prošlog šabosa sjedio sam za stolom zajedno sa Rav Dovidom Feinsteinom. Drugi rabi doveo je čovjeka (koji nije bio religiozan) i predstavio ga Rav Feinsteinu. Dok je čovjek razgovarao sa Rav Dovidom, upitao sam rabija koji ga je doveo, tko je taj čovjek. Rekao mi je da je on nekad živio u istom naselju kao i obitelj Feinstein. Upitao sam ga, "Sjeća li se on nečega o Rav Mošeu Feinsteinu?" Rekao mi je, "Da. Sjećam se jedne stvari. Kada su se kao djeca na ulici igrali 'školice', a Rav Moše je hodao ulicom, Rav Moše bi stao i čekao dok djeca ne završe igru i tek tada bi prošao dalje."

To je ostavilo snažan dojam na njega. Četrdeset ili pedeset godina kasnije, on se još uvijek sjeća 'školice' koju Rav Moše nije htio prekinuti. Zamislite scenu: Rav Moše Feinstein, *posek* židovskog naroda, *Gadol Hador*, čeka na ulici da djeca završe igru prije no što krene dalje prema svom stanu.

To je ono čega se ljudi sjećaju. To je ideja zbog koje kažemo da je "vrjedniji običan razgovor slugu patrijarha u odnosu na intenzivno učenje Tore njihovih potomaka." Zato Tora troši toliko stihova da prepriča tu priču jer "Tora se može izlagati, no dobre osobine moraju se naučiti." ■

Prevela Anja Grabar

David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Šiur, šaar i hahl

Balashon - Hebrew Language Detective

Šiur, šaar

U jednoj prijašnjoj objavi spomenuo sam da *ahuz* אחוז znači "posto", dok *šiur* שיעור znači "postotak". No možda će vam poznatije zazvučati jednim drugačijim značenjem *šijura* (na jidišu se, zbog promjene oblika, izgovara *ši'er* ili *šir*) - "školski sat". Ovo nas dovodi do zgodne šale koju mi je ispričao moj sin:

למה פאה וביכורים משחקים בחצר? כי אין להם שיעור

Zašto se Pea i Bikurim igraju vani za vrijeme nastave?

Zato što za njih nema *šiuira*...

(zasnovano na *Pea 1,1*, gdje *šiur* znači "određena mjera")

Značenje "mjera" je prvo značenje, i tek je u srednjevjekovnom hebrejskom *šiur* počeo imati značenje školski sat - "određena mjera učenja" (ovaj je smisao očuvan u *šiuerei bajit* שיעורי בית - "domaća zadaća"), našto je uslijedio suvremeni hebrejski smisao "nastava". Riječ *šiur* dolazi od korijena שער koji znači, "računati, procijeniti, mjeriti". Glagolski oblik se pojavljuje samo jednom u Tanahu, u *Mišlej 23,7*. Kao imenica

se također pojavljuje samo jednom, no na za mene iznenađujućem mjestu, *Berešit 26,12*

וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא, וַיִּמְצָא בְשָׂנָה הַהוּא מְאֵה שָׁעִירִים

Jichak posija u toj zemlji i iste godine nađe *mea še'arim*

Mea šearim je znak blagoslova, i to ime nosi jedna od najstarijih četvrti u Jeruzalemu van Staroga grada. Uvijek sam smatrao da *še'arim* ovdje ima značenje vrata (od *ša'ar* שער - "dveri") i da mu je značenje poetsko - "100 vrata." Ali gotovo svaki prijevod i komentar koji sam našao govorio je da taj izraz znači "stotruko" - doslovno "stotinu mjera" - ili "stotinu procjena". (Tur Sinai u svom komentaru *Peshuto Shel Mikra*, prati Septuagintu, i Onkelosa razumijeva u istom duhu, te kaže da je riječ zapravo bila *se'orim* שעורים - "ječam". Međutim, fusnota u rječniku Ben Yehude - za koju vjerujem da je uglavnom zapisana u Tur Sinai - odbacuje takav pristup).

Postoji li povezanost između שער - "mjere" i *šaar* - "vratiju"? Horowitz (*str. 107*) kaže ne - da je to jedan od onih slučajeva gdje je "šin slovo-dvojniki". On ističe da premda u aramejskom *šaar* znači "cijena" (što dolazi od korijena koji znači "mjera") a piše se sa slovom *šin*, srodna aramejska riječ za *šaar* koja znači "vrata" je - תרעא i piše se s *tav*.

Klein spominje tu teoriju, no navodi i jednu drugu:

Međutim, Zimmern u aramejskim riječima poput židovsko-palestinsko aramejskog שרוא (= tržišna cijena), itd., hebreizme, i izvodi שער od שער, tako da bi izvorno značenje שער bilo 'cijena postavljena na gradskim vratima', mjestu gdje su se obično nalazile tržnice, dok značenja 'mjesto trgovanja', 'cijena', 'vrijednost', 'mjera' bi se razvijali postupno.

Ne znam gdje je to Zimmern napisao (zapravo ne znam niti tko je bio Zimmern, ali pretpostavljam da je to vjerojatno bio orijentalist Heinrich Zimmern, 1862-1931). Čini mi se da je jedan mogući izvor za ovu teoriju bio način na koji se koristi u *Melahim II, 7,1*

כַּעַת מְחַר סְאָה-סֵלֶת בְּשֶׁקֶל וְסֵאִתִּים שְׁעִירִים בְּשֶׁקֶל-בְּשֶׁעַר שְׁמֵרוֹן

Sutra u ovo vrijeme, *sea* najfinijeg brašna prodat će se za *šekel*, i dvije je *see* ječma, za *šekel*, na vratima (*šaar*) Šomrona

Ovdje vidimo da se vrata i cijena koriste jedno uz drugo.

nastavak na stranici 14

(nastavak s 13. strane) David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik: **štur, šaar i hahi**

Premda je u većini slučajeva jasno znači li *šaar* "vrata" ili "cijena", pronašao sam nekoliko rečenica koje izazivaju zabunu:

- ריש לקיש זבית גול (šaar, "vrata" mogu značiti "gol", u nogometu)

- את השער הפקיע את השער dizati cijenu

Čini mi se da su za nogometna prvenstva obje fraze prikladne...

hahi

Hebrejski prijedlog *ki* כִּי ima nekolicinu značenja. Reš Lakiš u *Gitin 90a* (i na drugim mjestima) kaže da ima četiri značenja:

ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא

Ovo se može prevesti kao "ako" (prema Soncinu, "ili" prema Steinsaltzu), "možda", "ali, radije", i "zbog". Međutim, ima i drugih mogućih značenja. Za dalje razmatranje, pogledajte (vrlo dugačkog) Rašija u RashiYomi s primjerima redaka u kojima se pojavljuje *ki*, kao i Tosfot.

Danas se želim koncentrirati na *ki* kao "pojačivač (intenzifikator) ili potvrdnu riječ" kao što se razmatra u ovom članku prof. Jamesa Kugela.

Ovo značenje se pojavljuje uz prefiks *ha* kao *hahi* הֲכִי jednom u *parši* Toldot i jednom u *parši* Vajece. U *Berešit 27,36*, Esav kaže וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.

Prema Rašiju, *hahi* je pitanje iz nevjerice - "Ne nazivaju li ga s pravom Jaakov?". Međutim, Ibn Ezra ovdje kaže da *hahi* znači "stvarno, uistinu" - "Njega se zaista naziva Jaakovom". Radak kaže da je "*ha*" ono što daje smisao "uistinu".

Sličnu raspravu nalazimo na *Berešit 29,15*. Lavan kaže: הֲכִי-אָחִי אֶתָּה, וַעֲבַדְתִּי חֲנָם

Na temelju njegovog komentara na ovo mjesto, Raši bi preveo redak kao "Zar ćeš zbog toga što si mi brat raditi bez plaće?", jer je prema njemu *hahi* upitna riječ. No drugi komentari (Radak, Rabeinu Bachye na temelju Onkelosa) kažu da *hahi* ne treba gledati kao pitanje, već kao na

potvrdu, afirmaciju, ti si mi brat, zašto bi mi služio bez plaće?"

Oba tumačenja još uvijek povezuju *ki*, ili preciznije *hahi*, sa superlativom - bilo kao "Jesi li uistinu?" ili "Ti uistinu jesi".

Danas u hebrejskom *hahi* znači "naj" - kao u הַכִּי טוֹב *hahi tov* - "najbolji". Čak i Shoshan tvrdi da je to suvremena hebrejska riječ, i smatra se manje formalnom od druge riječi značenja "naj" - בִּיטוּר - *b'joter*. Međutim, ono što ja mogu reći je da upotreba *hahi* prethodi korištenju *b'joter*.

U *Šmuel II 23,19* nalazimo frazu מִן-הַשְּׁלֹשָׁה הֲכִי נִכְבָּד. Na osnovu prethodnog razumijevanja *hahi*, ovo možemo prevesti kao "On je uistinu bio uvažan među njima trojicom". No u većini prijevoda nalazimo "On je bio najčasniji od te trojice" - i smisao se zapravo ne mijenja s promjenama u prijevodu.

Premda sam uspio vidjeti rano korištenje pojma *b'joter* (izgleda da ga se najranije može naći u Gemari, ali ne i u Mišni), nisam uspio napraviti istovjetno istraživanje za *hahi* - zato što se ona vrlo često upotrijeb- ljava u aramejskom. *Hahi* (ili *hahei* prema Kleinu) u aramejskom znači "tako, stoga" i prema Jastrowu i Kleinu ona je kombinacija aramejskog *ha* הָא - ovo i *ki*. Upotrebljava se u talmudskim frazama poput *blaj hahi* בְּלַא הֲכִי - "bez toga, u svakom slučaju", i "in *hahi nami*" אִין הֲכִי נָמִי - "da, takva je stvar" (koristi se kada se priznaje neka stvar). ■

Haftara za Haje Sara

(Kraljevi I 1,1-31)

Ovotjedna *haftara* opisuje ostarjelog kralja Davida, kao eho ovotjedne *paraše* koja navodi da je „*Avraham bio star i zašao u godine.*“

Kralj David je tonuo u godine i stalno mu je bilo hladno. Bila je angažirana mlada djevojka, Avišag iz Šunama, da ga uslužuje i brine se da ostarjelom monarhu bude toplo.

Videći kako mu otac stari, Adonijahu, jedan od sinova kralja Davida, iskoristio je priliku da izvrši pripremu za svoje uspinjanje na očev tron

nakon njegove smrti – usprkos jasne želje kralja Davida da ga naslijedi njegov sin Salomon. Adonijahu je pribavio potporu dvojice utjecajnih ljudi – Velikog svećenika i zapovjednika Davidovih vojnih jedinica – od kojih niti jedan nije bio u milosti kod kralja Davida, da bi uspio u svom naumu. On je organizirao da ga voze u kočiji a pedeset ljudi će trčati pred njim, te pozvao brojne svoje simpatizere na gozbu gdje je iznio svoje vladalačke ambicije.

Prorok Natan ohrabrio je Bat Ševu, Solomonovu

majku, da pristupi kralju Davidu i zatraži ga da potvrdi svoj izbor Salomona kao svog nasljednika. Ona je to i učinila te spomenula Adonijahuov najnoviji čin koji još nije bio došao do ušiju kralja. Nakon toga se i Natan pridružio Bat Ševi pred kraljem podržavši njezin zahtjev. Kralj David se složio s njihovim zahtjevom: „*Doista,*“ rekao je Bat Ševi, „*kako sam ti se zakleo Vječnim B-gom Izraela rekavši, Svakako će Salomon, tvoj sin, vladati nakon mene i on će sjediti na mojem tronu umjesto mene, tako ću se zakleti na to i danas.*“ ■

“Dvoje ljudi žive zajedno, brinu se jedno za drugoga, zajedno prolaze kroz oluje – i jednog dana otkriju da ne mogu živjeti jedno bez drugoga. To je ljubav. Ljubav se ne događa. Ljubav se stvara.”

Halahlčka satnica (za grad Zagreb)

Datum	Alot Hašahar	Najranije Talit	Nec Hahama	Najkasnije Š'ma	Zman Tefila	Hacot	Minha Gedola	Minha Ketana	Plag Haminha	Šekia	Cet Hahavim
utorak 10. 11. 2015.	5:17	5:51	6:48	9:14	10:02	11:40	12:04	14:30	15:30	16:31	17:13

Iz tiska

VITZHAK RABIN

Tisuće Izraelaca obilježavaju ubojstvo premijera: "Sjećamo se ubojstva. Borimo se za demokraciju"

Index 31.10.2015.

NEKOLIKO tisuća Izraelaca okupilo se u Tel Avivu kako bi obilježili 20. godišnjicu ubojstva tadašnjeg premijera Yitzhaka Rabina, kojeg je smaknuo ekstremist, protivnik njegove bliskoistočne mirovne politike.

Sudionici skupa su nosili transparente s porukama - "Nema sigurnosti bez političkog rješenja" i "Sjećamo se ubojstva. Borimo se za demokraciju".

Bivši američki predsjednik Bill Clinton bi trebao održati govor sudionicima skupa, a

predsjednik Barack Obama će se video porukom obratiti 60.000 ljudi, koliko ih organizatori očekuju.

Petog studenoga 1995. Rabin je ubijen vatrenim oružjem na mjestu današnjeg skupa. Ubio ga je Yigal Amir, radikalni židov

koji se protivio Rabinovim mirovnim nastojanjima s Palestincima.

Subotnji skup čuvaju jake snage sigurnosti jer se događa u trenucima najgoreg vala uličnog nasilja u posljednjih nekoliko godina.... ■

SPORT?

Predsednik italijanske zveze: Stran od Židov in gejev

Ekpa24.si 1.11.2015.

Prvi mož italijanske nogometne zveze Carlo Tavecchio si je privoščil nov šokanten izpad. Tokrat so bili tarča njegove nestrpnosti ljudje judovskega porekla in istospolno usmerjeni.

Prav neverjetno je, kaj vse se dogaja v italijanski nogometni zvezi. Pred časom je eden od funkcionarjev ukvarjanje z

ženskim nogometom označil kot ukvarjanje s "štirimi lezbijkami", predsednik pa je že pred časom temnopolte nogometaše poimenoval "jedci banan". No, Tavecchio je zdaj udaril ponovno.

Osrednji italijanski časnik Corriere della Sera se je dokopal do tonskega zapisa pogovora z enim od manj pomembnih portalov, v katerem je Tavecchio natrosil kar nekaj

krepih. Portal njegovih besed nato ni objavil, a so ostale zapisane v dokumentu, ki je sčasoma ugledal luč javnosti.

"Lahko imajo tak sedež, ko pa ga je kupil tisti Žid," je komentiral zgradbo, v kateri biva ena od nižjih vej oblasti italijanskega nogometa. "Nič nimam proti Židom, a jih je bolje držati na varni oddaljenosti," je ob tem še dodal in v nadaljevanju pogovora poudaril, da si še dlje

od sebe želi nekoga drugega.

"Kar zadeva homoseksualce, pa bom dejal takole: naj bodo čim bolj stran od mene," je dejal predsednik zveze in kljub temu, da se ogorčeno brani ter medije obtožuje manipulacije, sprožil nov val ogorčenja. Ter tudi glasne zahteve po odstavitvi človeka, ki po mnenju večine zaradi afera z "jedci banan" sploh ne bi smel nikoli postati prvi mož zveze. ■